

עדת ישראל החרדית

בשמחה מיוחדת קיבל החזון-איש את הבשורה המרנינה על כינון לשכת רבנות עצמאית בתל-אביב⁷⁵ מטעם „אגודת ישראל“, בראשות אחיו רבי מאיר קרליץ. אף הוא נסע במיוחד מבני-ברק לתל-אביב, בשנת השמיטה תש"ה, לסדר פרוזבול עבור עצמו בבית-הדין של אגודת-ישראל, כדי לעודד בהופעתו את הרבנים ובכדי לתת אגב-כך ביטוי פומבי להזדהות המלאה עם רבני אגו"י ולתמיכתו בהם.

סמוך לאותו פרק, כאשר מנהל לשכת „עדת ישראל החרדית“, רבי דוד פוטאש⁷⁶ נזקק לאישור מוסמך על מעמדם הרבני של חברי הלשכה, כדי לקבל משלטונות המנדט הרשאה לנהל רישום חוקי של נשואין וגירושין מחוץ למסגרת „ועד הקהלה“, צייד אותו החזון-איש במכתב מיוחד, בו הציע בפני המשפטנים חברי הערכאה המנדטורית — אשר העדאתם נדרשה באותו ענין לצורך מתן הרשיון מטעם מושל המחוז — הסבר ארוך ומנומק על התואר „רב“, משמעותו ודרכי רכישתו בקרב ישראל.

וכה היו דבריו המחוכמים, שנתקבלו בשעתו על דעת השלטונות — וסייעו לר' דוד פוטאש להשיג את ההרשאה לצורך רישומי אישות חוקיים על-פי צו מיוחד שהוצא אז — ואשר יש ענין רב בתוכן ובצורת הרצאתם:

„א) קביעות היחוסים מתאשרים בישראל ע"פ חוקי ישראל בבית הכנסת, בשעת כניסת הציבור לתפלה. יש לישראל בשעת תפלה בשבת קדש, שיעור בתורה, שאחד קורא לפני כל הציבור והקריאה מתחלקת לשבעה אנשים שכל אחד מברך לפני הקריאה ולאחר הקריאה, כל אחד מהקוראים

75. ראה בספרנו חלק ראשון, ע"ע: פ"ט, ש"כ. על נסיון קודם, בשנת תרצ"ט, לכונן רבנות עצמאית מטעם אגו"י בת"א ועל יזמת הגרי"צ דושינסקי זצ"ל להכתיר כרב ראשי לתל-אביב את הג"ר שמואל-דוד אונגר הי"ד מנייטרא — ראה בספר „דמויות הוד" מאת אהרן סורסקי, חלק שלישי (בני-ברק תשכ"ח) עמ' ע'. והשווה עם אגרתו של האדמו"ר רא"מ מגור אל הג"ר שאול-משה זילברמן מווירשוב (נדפסה ב„אוסף מכתבים“, מהדורת תשכ"ז, עמ' פ"ט) בדבר „צורך וחיוק הדת שיתאחדו כל החרדים לבקש שיהי' להם קהלות חרדיות דתיות ע"ד התורה והמסורה וכאשר תציע זה בפרטות ה,אגודה' שבאה"ק... למען הרבות כבוד שמים" ועם ההערה בשולי האגרת („כוונתי העיקרית בעיר תל-אביב מקום מגורך").

76. ראה אודותיו לעיל פרק אחד-עשר, הערה מס' 2.

[קמז]

נקרא לעלות לתורה בשמו ושם אביו ובתואר היחוס שלו, נקרא בקול רם באזני כל הציבור. התוארים נקבעים בקפדנות יתירה, והעניינים הדתיים היותר חמורים נסמכים על עדות של התוארים המשמשים בבית-הכנסת.

„ב) אחד היחוסים הוא שם „כהן“. לשם כהן נסמכים הרבה משפטים דתיים, כמו איסור גרושה (היינו שאסור לו ליקח אשה שנתגרשה מבעל), שנותנין לו תרומה מכל פירות, והפירות אסורים באכילה לכל אדם זולת הכהן, ועוד הרבה, ויחוס הזה ניתן לאדם במקום שאין לו מכירין ע"פ עדות שראו במקום פלוני בבית הכנסת שנהגו בו יחוס כהונה, כמו שאמרו כתובות (כ"ה ב'): כי ההוא דאתא לקמי' דר"א כו' מוחזקני בזה שהוא כהן כו' מה ראית א"ל שקרא ראשון בביהכנ"ס (היינו שכהן קורין לתורה ראשון), וברמב"ם (פ"כ מה' איסורי ביאה הי"א): עד שאמר ראיתי זה כו' שקרא בתורה ראשון מחזיקין אותו לכהונה על פיו. וכן בגט מדקדקין לכתוב דקדוק שם המגרש לפי דקדוק שמו שנקרא בו לתורה בבית הכנסת, כדאיתא בשו"ע אבן-העזר (סי' קכ"ט סעיף י"ח): ואם יש לו שם מובהק שבו עולה לספר תורה כו' אותו שם הוא עיקר", ושם בהגה"ה: ואם עולה לס"ת בשני כותבין השני עיקר כו'.

„ג) וכן שם „רב" או „מורנו" נקבע בביהכנ"ס בקריאתו לתורה, ועל ידי קריאתו לתורה נקבע לו שם „רב" או „מורנו" בין כל שדרות העם, כי דבר הנעשה בפומבי בין הציבור יש לו משקל חשוב וכדאי לסמוך עליו ועל ידי זה מיקרי ידוע לרבים. והדבר מבואר ביורה-דעה (סי' רמ"ב סעיף י"ד): „מי שאינו מוסמך למורינו ונותן גיטין וחליצות אין במעשיו כלום", והיינו שאין נקרא לספר תורה בשם „מורינו", אבל מה שנהגו בסמיכה כתוב ביורה-דעה שם — — — וכן המנהג פשוט דאצל רב זקן אין מבקשין ממנו כתב סמיכה, וכל שעולה לתורה בשם „הרב" וחותם בשם „הרב", וכתובתו „הרב", וכן מכבדין אותו תמיד בשם „הרב", זהו הרב המופר ע"פ משפטי התורה. ומי שקידש אשה ע"מ שהוא רב, אם נקרא לתורה בשם „הרב" קדושו קיימין, ואם נקרא לתורה בלא תואר „הרב" קדושו בטלין.

„ד) בזמן שישראל היו בנוין על אדמתן והיה אצלם סנהדרין של ע"א ונקראין סנהדרי גדולה והיו יושבין בבית המקדש בלשכת הגזית (זה שם לשכה מיוחדת לסנהדרי גדולה) והיה הבי"ד העליון על כל ישראל, ועוד היה בי"ד בכל עיר של כ"ג ונקראין סנהדרי קטנה, כל דין היה צריך סמיכה ממוסמכים הקודמים וסנהדרי גדולה הראשונה היתה ע"פ נותן התורה. ענין הסמיכה היה שישבו ג' מוסמכין והכתירו

[קמח]

שם „רבי“ להנסמך. משחרב עם ישראל בטלה הסמיכה שלא נמצא אצלנו מוסמך מדור דור. ענין „רב“ בגלותנו נמסר להכרעת — — — — — וקבעו שבזמן קריאתו לתורה יקראו את האיש המורס מעם בשם „הרב“ וכל הציבור ידעו שהאיש הנקרא בתואר „הרב“ הוא איש מובדל למעלה משדרות העם. נהגו גם לקבל סמיכה מרב מפורסם — — — — — וככל שהציבור מכירים בו והסכימו עליו ונקרא רב לתורה, וכן נהגו בשאר כיבודים בבית הכנסת ל„רב“, ובית הכנסת ע"פ דיוק הכיבודים היה הבטאון היחידי בין שדרות החרדיות, ומביהכ"נ הם מקבלים כל ענינים הדתיים, ובזה נכלל גם ההכרה של הרב“⁷⁷.

כמו־כן טרח החזון־איש לצרף בתור חברי הלשכה שניים מתלמידיו: את רבי משה־יצחק דייטש, בעל ספר „המעיר“⁷⁸ (כיום מרמ"י ישיבת „תפארת ציון“) ואת רבי שרגא־פייבל שטיינברג, שהוסמך לרבנות על ידו בהודמנות זו, כשהוא מצרף אליו להסמכה את גיסו רבי יעקב־ישראל קנייבסקי, ה„עילוי מהורנוסטייפל“.

לכבודו של הרב

באיזו מדה היה חרד לכבודו ולמעמדו של רב בישראל, תוך תפיסה מהירה של מצב־דברים, תלמד העובדה הבאה. מעשה ביהודי מן הגליל העליון שביקש תואנה על הרב בעירו, ובהיותו סבור בטעות שהמקוה במקומו — אשר נבנה על־פי הוראות הרב — מכיל מים פחות מכשיעור והוא פסול, הלך ובא אל החזון־איש, כשבפיו שאלה: כמה ליטרים מים צריך שיהיו במקוה כשר בן ארבעים סאה? אך במקום להשיבו ממין השאלה, החזיר לו החזון־איש, שדבר זה עליו לחקור מפי הרב בעירו, היודע דת ודין...

לשמע תשובתו נראו סימני אכזבה על פני השואל. בו ביום הופתע מאד הרב באותה עיר, כאשר קיבל באמצעות הדואר מברק בהול שהחזון־איש חתום עליו, וכך נאמר בו: „שיעור מקוה⁷⁹ לכתחילה 750 ליטר ובשעת

77. „קובץ אגרות“, ח"ב, אגרת פ"ה.

78. חידושים על מסכת ברכות (בני־ברק, תשי"א).

79. ראה בספרנו חלק שלישי, פרק „שותף למעשה בראשית“.

[קמט]

הדחק לא פחות מ־648 ליטר" ... לא הבין הרב את פשר המברק, לשם
מה מצא החזו"א להבריק אליו ביום בהיר את המספרים האלו, בעוד הוא
לא נשאל על־ידו בדבר זה כלל?

כעבור שעה קלה, נכנס אצל הרב אותו יהודי, זה שלפני שעות מספר
עמד לפני החזו"א־איש, וישאל במפתיע:
— שיעור מקוה בכמה?
החזירו הרב:

— לדעת החזו"א־איש, שיעורה ב־750 ליטר!

האיש השואל גבוך ברגע זה שבעתיים. לאחר בירור קצר, בדק ומצא
שהמקוה בעירם מכיל עוד יותר מכמות זו ואך לשוא סבר להיאחו
ב„מכשול" כאמתלה להתנכל למרא־דאתרא. עכשיו נתחזרה לאותו רב
כוונת „שואל" זה, וכן שמע על ביקורו בבני־ברק — ובאותו רגע עמד גם
על משמעות המברק הבהול שקיבל ...

החזו"א־איש חושש היה, לאחר שהבחין במזימה הנרקמת, אולי אין הרב
בקי בשיעורים על־פי מדת הליטר הנהוגה בימינו — ורצה להציל בדרך זו
את כבודו ומעמדו⁸⁰.

על מקרה אחר הקשור בכבודו של רב, סיפר החזו"א־איש עצמו לאחד
מתלמידיו. בעלי־בתים מסויימים היו מציקים מאד לרבים ומדריכים את
מנוחתו, העלילו עליו עלילות־שוא ועד שבאו בתעצומותיהם אל החזו"א־איש
„וכיון שראיתי כי הפעם אפסה עצה ממני⁸¹ פרצתי בבכי עז והתייפחתי
לפניהם, עד שהבטיחו להרפות"⁸².

מעשה ברב אחד, המכהן בשוב זוטר, שבא וסיפר לו על המבוכה
שנסתבך בה: חלק מן המתפללים בבית־מדרשו אומרים להקים בית־כנסת
גוסף באותו ישוב ולהתפלל לנפשם — בעוד הוא, הרב, חפץ למנעם
מצעד כזה; כי כל בעל־בית שאינו מתראה עמו לפחות בשעת התפילה
דומה כמי שאינו שייך לקהלתו ... ההשפעה הרוחנית תתרופף ...

80. מפי הג"ר אברהם־שמחה קפלן, הרב הראשי לצפת.

81. כאן תפס בלשון ערומים, כדי לחפות על האמת, שהפגיעה בכבוד הרב זעזעה
את נפשו העדינה ועוררה אותו לבכי נסער (הערת המספר).

82. מפי הרב שרגא־פייבל שטיינברג.